

คู่มือการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ

คู่มือการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ

เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

รวบรวมโดย

นายศิวนนท์ สุทธิศรี

ตำแหน่งนักวิชาการอบรมฯ ปฏิบัติการ

คำนำ

ตามที่กรมราชทัณฑ์ ได้จัดส่งคู่มือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ต้องขังด้านต่างๆ จำนวน ๑๒ เรื่อง ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่มาระยะหนึ่งแล้วนั้น แต่จากการติดตามผลพบว่า มีเจ้าหน้าที่เรือนจำ จำนวนไม่น้อย ที่ไม่ทราบหรือไม่ได้ศึกษาคู่มือดังกล่าว จึงทำให้เกิดความผิดพลาดทั้งด้านการดำเนินงาน หรือการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการ

คณะผู้จัดทำจึงได้จัดทำหนังสือสำหรับพกพาเล่นนี้เพื่อแจกจ่ายให้เจ้าหน้าที่ประจำจุดต่างๆ ได้เข้าใจและข้อควรปฏิบัติในหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความหมายของผู้ต้องขังรายสำคัญ และการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ	๑ - ๒
การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ ภายในเรือนจำ	๒ - ๑๓
การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ ภายนอกเรือนจำ	๑๓ - ๑๕

คู่มือการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ

ความหมายของผู้ต้องขังรายสำคัญ

ความหมายของผู้ต้องขังรายสำคัญในที่นี้ หมายถึง ผู้ต้องขังที่มีลักษณะประการใดประการหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑) ผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์เตรียมการพยายามแหกหักหลบหนี หรือแหกหักหลบหนีเรือนจำ

๒) ผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์ดื้อด้าน ยากหรือต่อต้านการปกครองของเรือนจำ/ทัณฑสถาน

๓) ผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์ใช้เรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นแหล่งบัญชาการในการกระทำผิดกฎหมาย

๔) ผู้ต้องขังที่หน่วยงานของรัฐระบุเป็นผู้ต้องขังรายสำคัญ หรือผู้บังคับบัญชาสั่งให้ควบคุมตัวเป็นกรณีพิเศษ

การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ

การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ หมายถึง การควบคุม ผู้ต้องขังที่มีลักษณะตามความหมายดังกล่าวข้างต้นให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ไม่กระทำผิดกฎหมายขณะที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่ก่อเหตุร้ายหรือก่อเหตุหลบหนี โดยแบ่งการควบคุมผู้ต้องขังออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การควบคุมภายในเรือนจำ และการควบคุมภายนอกเรือนจำ ซึ่งได้แก่ การควบคุมไปกลับศาล การควบคุมเมื่อออกไปรับการรักษาตัวภายนอกเรือนจำ และย้ายเรือนจำ

การคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ

กรณีที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน มีการแบ่งแดนการควบคุม ผู้ต้องขังรายสำคัญออกจากผู้ต้องขังอื่นเป็นการเฉพาะ การคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมผู้ต้องขังให้พิจารณาคัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่มีสมรรถภาพ และประสบการณ์ในการควบคุมผู้ต้องขัง มีประวัติการทำงานดี ไม่มีภาระหนี้สินมาก และผ่านการฝึกอบรมทักษะในด้านควบคุม เช่น การใช้อาวุธปืน การต่อสู้ป้องกันตัว ความรู้เกี่ยวกับวัตถุระเบิด ฯลฯ เป็นต้น โดยกำหนดให้มีจำนวนเพียงพอกับการปฏิบัติงานภายในแดน และไม่ปะปนกับเจ้าหน้าที่แดนอื่น

การควบคุมภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

เรือนจำ/ทัณฑสถาน ทีมีผู้ต้องขังรายสำคัญอยู่ในความควบคุม เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องเพิ่มความระมัดระวังในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้มากขึ้นยิ่งขึ้นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จะต้องยึดถือ

๑) กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการต่างๆ อย่างเคร่งครัด เนื่องจากผู้ต้องขังรายสำคัญมักจะสร้างปัญหาในการปกครอง เช่น ปัญหาการร้องเรียน ปัญหาการข่มขู่ ปัญหาการแหกหักหลบหนี ปัญหาการปลุกระดมรวมกลุ่มเพื่อก่อการประท้วง ปัญหาการแบ่งกลุ่มเป็นพรรคเป็นพวก ปัญหาสร้างอิทธิพลต่อผู้ต้องขังอื่น หรืออาจรวมเลยไปถึง เจ้าหน้าที่ด้วย ฯลฯ

๒) มีความแม่นยำในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายที่กำหนด หากมีข้อร้องเรียนเกิดขึ้นการดำเนินการตามกฎหมายจะเป็นเกราะกำบัง ที่ดีให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

๓) ต้องมิให้ผู้ต้องขังคนใดได้รับสิทธิพิเศษเหนือผู้ต้องขังอื่นๆ

๔) ห้ามมอบหมายให้ผู้ต้องขังปฏิบัติงานแทนเจ้าหน้าที่โดยเด็ดขาด

แนวทางและมาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญมีดังนี้

๑) จัดทำแฟ้มประวัติเป็นรายบุคคล การจัดทำแฟ้มประวัติรายบุคคลของผู้ต้องขังรายสำคัญเป็นการจัดทำฐานข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ควบคุมใช้ในการศึกษา เพื่อเพิ่มความระมัดระวังหรือวางมาตรการในการควบคุมได้อย่างถูกต้อง โดยทะเบียนประวัติควรประกอบด้วยเอกสาร ดังนี้

๑) สำเนาทะเบียนประวัติรายตัว (รท.๑๐๑ พร้อมติดภาพถ่าย)

๒) สำเนาหมายอาญา

๓) สำเนาคำพิพากษา

๔) สมุดพกประจำตัวผู้ต้องขัง

๕) เอกสารรายงานพฤติกรรมที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่

๖) เอกสารรายงานพฤติกรรมที่ได้รับจากเรือนจำฝ่ายย้าย

๗) เอกสารอื่นๆ เช่น บันทึกรายงานคณะกรรมการจำแนก ภาพข่าว สำเนาหนังสือร้องเรียนข้อมูลเครือข่าย ตัวอย่างลายมือ การใช้เครื่องพันธนาการหมายเลขห้องขัง และแดน ฯลฯ เป็นต้น

๒) แยกการคุมขัง

การแยกผู้ต้องขังรายสำคัญ ก็เพื่อประโยชน์ในด้านการรักษาความปลอดภัย และสามารถให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ได้อย่างเหมาะสม โดยเรือนจำ/ทัณฑสถานอาจกำหนดพื้นที่แดนใดแดนหนึ่ง หรือห้องใดห้องหนึ่งเป็นที่คุมขังผู้ต้องขังรายสำคัญ ในการแยกขังผู้ต้องขังดังกล่าวทุกรายจะต้องผ่านกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

๓) การปฐมนิเทศ

ให้มีการปฐมนิเทศผู้ต้องขัง เพื่อชี้แจงให้ผู้ต้องขังได้รับทราบถึงการใช้ชีวิตในเรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมทั้ง กฎ ระเบียบ ข้องบังคับของเรือนจำ/ทัณฑสถาน นอกจากนี้จะต้องจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขัง เพื่อแจ้งเรื่องต่างๆที่ผู้ต้องขังควรทราบ หรือชี้แจงข้อร้องทุกข์ร้องเรียนต่างๆ เพราะการรับทราบข้อมูลจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขัง และการลดปัญหาการปลุกระดม ชักพาผู้ต้องขังอื่นๆ ไปในทางทีผิด หรือก่อการประท้วงขึ้นในเรือนจำ

๔) ระมัดระวังการควบคุม/ดูแลพฤติกรรมเป็นกรณีพิเศษ

โดยนัยสำคัญของการระมัดระวังการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ คือ การเฝ้าดูพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้ต้องขังอยู่ในความสงบเรียบร้อยปฏิบัติตามระเบียบวินัย/ข้อบังคับของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่ก่อเหตุความไม่สงบขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมจึงต้องรับทราบพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังอยู่ตลอด แต่ด้วยอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนไม่มาก การดำเนินการดังกล่าวจึงมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมต้องเฝ้าระมัดระวังและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังรายสำคัญในกิจกรรมหลักๆ ต่อไปนี้

๔.๑) การเยี่ยมญาติและการติดต่อบุคคลภายนอก ในการอนุญาตให้ผู้ต้องขังรายสำคัญได้รับการเยี่ยมญาติหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมจะต้องถือปฏิบัติและเอาใจใส่ตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์สั่งการอย่างเคร่งครัด

(๑) ต้องบันทึกข้อมูลผู้มาเยี่ยม ได้แก่ เลขบัตรประจำตัวประชาชน ชื่อ ที่อยู่ ความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังเวลาเยี่ยม ของผู้ที่เข้าเยี่ยมทุกคน โดยหนังสือสั่งการกรมฯ ได้กำหนดไว้ให้ผู้เข้าเยี่ยมไม่เกิน ๕ คน ต่อผู้ต้องขัง ๑ คน

(๒) ผู้ต้องขังที่จะออกรับการเยี่ยมจะต้องมีการตรวจสอบหลักฐานว่ามีชื่อได้รับการเยี่ยมหรือไม่

(๓) ให้ผู้ต้องขังสวมใส่เครื่องแต่งกายตามระเบียบที่กรมฯ กำหนด

(๔) ตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง

(๕) ช่วงเวลาเยี่ยมในแต่ละรอบ ให้ญาติไปรอในห้องเยี่ยมแล้วล็อคประตูห้องก่อนที่จะนำผู้ต้องขังเข้าในห้องเยี่ยมญาติ และเมื่อรอบเยี่ยมจบลงให้นำผู้ต้องขังออกจากบริเวณห้องเยี่ยมก่อนที่เปิดประตูห้องเพื่อให้ญาติออกจากห้องเยี่ยม

(๖) ให้พูดคุยสนทนาผ่านทางเครื่องโทรทัศน์ ที่ได้มีการบันทึกเทปการสนทนาไว้

(๗) กำหนดวันเยี่ยมหรือรอบเยี่ยมเป็นเฉพาะ เพื่อมิให้ไปปะปนกับผู้ต้องขังอื่นทั่วไป และเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสังเกตพฤติกรรมผู้ต้องขังได้อย่างใกล้ชิด

๔.๒) การรับเงินฝากของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังรายสำคัญโดยเฉพาะผู้ที่มีอิทธิพลทางด้านการเงิน มักจะสร้างเครือข่ายขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และจะให้ญาติของตนฝากเงินให้กับผู้ต้องขังอื่นๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังอื่นๆ กระทำการใดๆ ให้หรือร่วมเป็นพรรคพวกเพื่อกระทำการใดๆ ดังนั้น การรับฝากเงินให้ผู้ต้องขังจะอนุญาตให้ญาติฝากเงินให้ผู้ต้องขังที่เป็นญาติกับผู้ฝากเท่านั้น แต่ถ้าหากว่าผู้ฝากประสงค์จะฝากเงินให้แก่ผู้ต้องขังอื่นที่ไม่ใช่ญาติของตน จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน โดยให้รวมถึงการซื้อสิ่งของฝากให้ผู้ต้องขังอื่นด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการสร้างเครือข่ายและการสร้างอิทธิพลของผู้ต้องขังรายสำคัญขึ้นในเรือนจำ

๔.๓) การเบิก - จ่าย

ของผู้ต้องขังรายสำคัญเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมต้องตรวจสอบความเคลื่อนไหวของบัญชีเงินฝากผู้ต้องขัง โดยจะต้องมีการบันทึกความเคลื่อนไหวทางด้านการเงินของผู้ต้องขัง หากมีความเคลื่อนไหวของจำนวนเงินผิดปกติ ให้รายงานผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการสร้างอิทธิพล การสร้างเครือข่าย เพื่อกระทำผิดใดๆขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

๔.๔) การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังในเรือนจำ

เจ้าหน้าผู้ควบคุมจะต้องทราบความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังรายสำคัญ โดยจะต้องทราบว่าผู้ต้องขังรายสำคัญได้ติดต่อสัมพันธ์กับใครบ้างในเรือนจำ/ทัณฑสถาน อีกทั้งต้องจัดทำแผนผังความสัมพันธ์หรือความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังรายสำคัญว่า ช่วงไหน เวลาใด มีความเป็นอยู่อย่างไร สนิทหรือติดต่อกับใคร เช่น ช่วงพักกลางวันพักที่ใดและอยู่กับใคร กลุ่มที่รับประทานอาหาร กลุ่มที่นอนร่วมกัน เป็นต้น และให้จัดทำผังการนอนที่มีชื่อรูปภาพของผู้ต้องขัง รายสำคัญแล้วปิดไว้หน้าห้องขังเพื่อให้การตรวจสอบ และการเฝ้าระวังพฤติกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕) การฝึกวิชาชีพ ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังรายสำคัญให้คำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมเป็นหลัก โดยเฉพาะผู้ต้องขังรายสำคัญที่มีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ ที่พยายามแหกหักหลบหนี หรือเคยหลบหนีมาก่อน ให้งดการฝึกวิชาชีพที่มีอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการหลบหนี หรือแหกหักเรือนจำ หรือโรงงานที่มีอุปกรณ์ซึ่งสามารถนำมาก่อเหตุร้ายได้ และให้ทำการจำแนกพื้นที่การทำงานตามระดับความเสี่ยง เช่น พื้นที่ที่ใช้เครื่องมืออันตรายและสามารถนำมาเป็นอาวุธได้จัดให้เป็นพื้นที่ที่เป็นความเสี่ยงสูง และกำหนดพื้นที่การใช้งานของเครื่องมือแต่ละประเภทไว้เป็นการเฉพาะมิให้มีการนำออกนอกพื้นที่ที่กำหนด

๕) กำหนดมาตรการในด้านการรักษาความปลอดภัย ดังนี้

๕.๑) การตรวจค้น การตรวจค้นเป็นการป้องกัน และขจัดสิ่งของต้องห้าม หรือสิ่งของ ผิดระเบียบ ผิดกฎหมายที่ผู้ต้องขังมีหรือซุกซ่อนเข้ามาไว้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน การตรวจค้น จึงเป็นวิธีปฏิบัติ ที่ดีที่สุดในการป้องกันเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน การดำเนินงานในการตรวจค้น ต้องกระทำอย่างละเอียด และดำเนินการบ่อยครั้ง โดยการตรวจค้นแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ การตรวจค้นตัว และการตรวจค้นอาคารสถานที่ การตรวจค้นตัวผู้ต้องขังให้ดำเนินการก่อนขึ้น – ลงเรือนนอน การเดินทางไป – กลับศาล การเข้า – ออก โรงงานฝึกวิชาชีพ สำหรับการตรวจค้นอาคารสถานที่ให้ดำเนินการตรวจค้นจู่โจมแบบปกติสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง และตรวจค้นจู่โจมกรณีพิเศษปีละ ๒ ครั้ง และในช่วงวันหยุดราชการติดต่อกัน ให้กระทำการตรวจค้นอาคารสถานที่ก่อนที่จะถึงวันหยุดราชการอย่างน้อยไม่เกิน ๑ วัน ก่อนที่จะถึงวันหยุด ทั้งนี้ เพื่อขจัดสิ่งของหรืออาวุธที่ผู้ต้องขังอาจจะนำมาใช้ก่อเหตุหรือความไม่สงบในวันหยุดราชการ

สำหรับการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังรายสำคัญ เจ้าหน้าที่ที่ต้องเป็นผู้ตรวจค้นโดยละเอียดด้วยตนเองห้ามมิให้ผู้ต้องขังด้วยกันเป็นผู้ตรวจค้น และไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังนำสิ่งของใดๆ เข้าไปในห้องนอนเว้นแต่เกี่ยวกับเครื่องนอนหรือหนังสือที่มีปริมาณไม่มากเกินความจำเป็น

๕.๒) การหาข่าว

เป็นการหาข้อมูลความเคลื่อนไหว และรวมไปถึงการสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังเพื่อให้ทราบข้อมูลต่างๆ ในการที่จะป้องกันเหตุ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ใดขาดการสืบสวนเสาะแสวงหาข่าวความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง และพฤติกรรมของผู้ต้องขังจะทำให้ผู้ต้องขังแหกหักหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายขึ้นในเรือนจำได้ สำหรับการหาข่าวในการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ จะเป็นข่าวเกี่ยวกับการเตรียมการแหกหักหลบหนี การก่อเหตุร้าย การค้ายาเสพติดให้โทษ การกระทำตนเป็นผู้มีอิทธิพล การเล่นการพนัน การดื่มของเมา การเสพยาเสพติดให้โทษ และข่าวความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ ทั้งพฤติกรรมในอดีตของผู้ต้องขังรายสำคัญขณะอยู่ภายในเรือนจำอื่นๆ

๕.๓) การจัดทำเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลอื่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูล ในการกำหนดมาตรการ และเพิ่มความระมัดระวังในการควบคุม รวมทั้งเป็นข้อมูลสำหรับสืบสวนหาข้อเท็จจริง โดยการจัดทำเครือข่ายของผู้ต้องขังรายสำคัญจะประกอบด้วย เครือข่ายการกระทำผิดขณะถูกจับกุม เครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังภายในแดนเครือขายการพบทนายความ และเครือข่ายการค้ายาเสพติดในเรือนจำ โดยที่มาของข้อมูลการสร้างเครือข่ายจะหาได้จากสื่อมวลชน ผู้ต้องขังอื่นที่รู้จักกับกลุ่มผู้ต้องขังในเครือข่าย ผู้ต้องขังที่มีชื่อยู่ในเครือข่าย และผู้ต้องขังระดับหัวหน้าของเครือข่าย

๕.๔) การกำหนดพื้นที่รับผิดชอบในการควบคุม

- แบ่งกำลังเจ้าหน้าที่ประจำจุด และ กำหนดเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ ทุกพื้นที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

- จัดทำสมุดรับส่ง และมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมผู้ต้องขัง และต้องจัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น นกหวีด ตะบอง ให้เจ้าหน้าที่พกติดตัวไว้ประจำขณะปฏิบัติหน้าที่ สำหรับเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณ์เวลากลางคืน ให้เพิ่มไฟฉาย พกติดตัวด้วยนอกจากนี้ให้กำหนดสัญญาณแจ้งเหตุให้ชัดเจนว่าสัญญาณอย่างไรเป็นสัญญาณแจ้งเหตุร้าย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้อื่นทราบเข้าใจตรงกัน และสามารถเข้ามาช่วยเหลือหรือระงับเหตุได้ทันท่วงที

๕.๕) การเคลื่อนที่หรือการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง

ในการออกนอกแดน หรือออกไปภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน ของผู้ต้องขัง เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องจัดระบบเคลื่อนที่หรือเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง คือ จัดให้มีเอกสารแสดงตัวผู้ต้องขังหลักฐานการเบิกตัว ในอนุญาตสมุดคุมทะเบียน รวมทั้งต้องกำหนดมาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ ตามคู่มือการควบคุมผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ

๕.๖) การควบคุมผู้ต้องขังในช่วงวันหยุดราชการติดต่อกัน ในวันหยุดราชการอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จะมีน้อย มีเพียงเจ้าหน้าที่เวรยามรักษาการณ์ โอกาสที่ผู้ต้องขังจะอาศัยช่วงเวลาดังกล่าวก่อความไม่สงบขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีความเป็นไปได้มาก ดังนั้น นอกจากจะถือปฏิบัติตามแนวทางหนังสือสั่งการกรมฯ ที่ให้ไว้ในการควบคุมผู้ต้องขังในช่วงวันหยุดราชการติดต่อกันแล้ว การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญต้องเพิ่มความระมัดระวังให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยให้ควบคุมไว้เฉพาะ

กรณี เรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่ได้มีการแบ่งแยกแดนภายในไว้เป็นสัดส่วน ให้จัดผู้ต้องขังรวมกันไว้เป็นกลุ่ม และกำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติควบคุมผู้ต้องขังตามจุดต่างๆ ที่รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด และควรวางเจ้าหน้าที่คอยติดตามกลุ่มผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลในเรือนจำอย่างใกล้ชิด ให้ทราบความเคลื่อนไหวตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้ที่มีลักษณะเป็นหัวหน้าควรสอดส่องเป็นพิเศษ ละควรหลีกเลี่ยงการใช้ให้ทำงาน หรือพักผ่อนบริเวณที่ใกล้ชิดกำแพง หรือประตูเรือนจำ

๕.๗) การตรวจสอบ/ปรับปรุงอาคารสถานที่

เนื่องจากอาคารสถานที่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุม และการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ/ทัณฑสถาน จึงต้องมีการตรวจสอบ ปรับปรุงให้มีความมั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ โดยให้เน้นหนักในเรื่องของประตูแดน เรือนนอน ห้องขัง ซี่ลูกกรง กุญแจห้องขัง และแนวกำแพงทั้งสี่ด้าน หากพบว่าชำรุดทรุดโทรมให้รีบดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยเร็ว นอกจากนี้ บริเวณที่ควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญจะต้องบริหารจัดการสถานที่ให้สะดวกแก่การสังเกตการณ์ของเจ้าหน้าที่ หากมีพื้นที่ที่เป็นจุดลับตา จุดอับจุดบอดที่ผู้ต้องขังอาจหลบพ้นสายตาเจ้าหน้าที่ ให้ติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้ที่จุดดังกล่าว เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถสังเกตการณ์ผู้ต้องขังได้ตลอดเวลา

๕.๘) การตรวจสอบระบบเสริมความมั่นคง

อาทิ เครื่องมือการตรวจสอบโลหะแบบมือถือหรือชนิดเดินผ่าน เครื่องเอ็กซเรย์ ระบบรั้วไฟ รั้วสัญญาณ เตือนภัย ระบบตรวจจับความเคลื่อนไหว ระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิด ระบบสายไฟฟ้าแรงสูงบนสันกำแพงระบบไฟฟ้าสำรอง ระบบไฟฟ้าส่องสว่าง ลดหนาม สัญญาณแจ้งเหตุ เป็นต้น อุปกรณ์ระบบเสริมความมั่นคงเหล่านี้ จึงต้องมีการบำรุงรักษา และมีการตรวจสอบสภาพการใช้งานให้ใช้ได้ดีตลอดเวลา จึงต้องจัดกำหนดให้มีตาราง ระยะเวลาการตรวจสอบ และการซ่อมบำรุง อุปกรณ์ต่างๆ ไว้เป็นแผนดำเนินงาน

การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ ระบบเสริมความมั่นคงโดยเฉพาะกล้องวงจรปิด ที่บันทึกภาพได้มีความสำคัญและจำเป็นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม เพราะเป็นเครื่องมือที่ ช่วยในการสังเกตการณ์ของเจ้าหน้าที่และเป็นวัตถุพยานหากมีการกระทำผิดใดๆ เกิดขึ้น

๕.๙) การซักซ้อมแผนป้องกันและระงับเหตุร้าย

เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ในการที่จะรับมือหากเกิดเหตุความไม่สงบขึ้น ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งรวมไปถึงความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือที่นำมาใช้ในการ ระงับเหตุ เช่น ระบบสื่อสาร สัญญาณเตือนภัย สปอร์ตไลท์ โล่ หมวก เป็นต้น ในการ ซักซ้อมแผนป้องกันระงับเหตุร้ายกรมฯ ได้สั่งการให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ดำเนินการ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เป็นการซักซ้อมเจ้าหน้าที่ภายในปีละ ๑ ครั้ง และเป็นการซักซ้อม ใหญ่ประจำปี โดยร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น ทหาร ตำรวจ โรงพยาบาล ดับเพลิง ฯลฯ ปีละ ๑ ครั้ง สำหรับการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญการซักแผนป้องกันและระงับ เหตุร้าย เป็นเรื่องที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติตามหนังสือสั่งการ กรมฯ มิได้ เพราะการซักซ้อมแผนฯ จะทำให้เจ้าหน้าที่มีความตื่นตัว ทำให้ทราบว่า หน้าที่ของตัวเองต้องทำอะไรเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น อีกทั้งเป็นการตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการระงับเหตุว่า มีความพร้อมสมบูรณ์ สามารถใช้งานได้ดีหรือไม่ และ สามารถนำมาให้ได้ทันทีหรือต้องใช้เวลาประมาณเท่าไร่ จึงจะมีอุปกรณ์ครบครัน การซักซ้อมแผนฯ จึงเป็นการเตรียมความพร้อมต่อการเผชิญเหตุ และในการซักซ้อม

แผนป้องกันระงับเหตุร้าย ต้องมิให้เจ้าหน้าที่ผู้อื่นทราบล่วงหน้า ว่าจะมีการซักซ้อมแผนฯนอกจากผู้บัญชาการ ผู้อำนวยการส่วนควบคุมหรือฝ่ายควบคุมรักษาการณ์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะของการเผชิญเหตุ แล้วให้ผู้จัดทำแผนประเมินหาจุดอ่อนจุดบกพร่องในการเข้าระงับเหตุหรือการเข้าไปคลี่คลายเหตุแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การระงับเหตุร้ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๑๐) การเสริมสร้างสมรรถภาพให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม จะต้องจัดให้มีการอบรมและทบทวนความรู้ทักษะ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคนิคการควบคุมผู้ต้องขัง ทักษะในการใช้อาวุธและป้องกันตัว ตลอดจนการมีสุขภาพทางร่างกายที่แข็งแรง จึงควรจัดให้มีการทดสอบสมรรถภาพทางร่างกายของเจ้าหน้าที่ ฝ่ายควบคุมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง

๖.การรับมอบงาน/การย้ายผู้ต้องขังระหว่างแดน

การรับมอบงานระหว่างผู้บังคับแดน ให้จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจะต้องมีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังที่เป็นผู้ต้องขังรายสำคัญ ผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ หรือผู้ที่มีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ แนบเอกสารมอบงาน เพื่อให้ผู้ที่รับงานใหม่ได้ทราบข้อมูลผู้ต้องขัง

การย้ายผู้ต้องขังระหว่างแดน ให้แดนที่ย้ายจัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์ของผู้ต้องขังดังกล่าวให้แดนที่รับตัวด้วย เพื่อจะได้เพิ่มความระมัดระวัง หรือวางมาตรการในการควบคุมได้อย่างถูกต้อง

การควบคุมนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน

การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญภายนอกเรือนจำจะแบ่งการควบคุมเป็น ๓ ภารกิจด้วยกัน คือ การควบคุมผู้ต้องขังไป - กลับศาล การควบคุมเมื่อออกไปรับการรักษาพยาบาลภายเรือนจำ/ทัณฑสถาน และการควบคุมในการย้ายเรือนจำ

๑) การควบคุมไป – กลับศาล

การควบคุมผู้ต้องขังไปดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามคำสั่งศาล กรมราชทัณฑ์ได้จักทำคู่มือสำหรับการปฏิบัติงานดังกล่าว ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานถือปฏิบัติไว้แล้ว เพียงแต่การควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญไป – กลับศาล เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมจะต้องเพิ่มความระมัดระวังในการควบคุมเป็นกรณีพิเศษกว่าการควบคุมผู้ต้องขังอื่นๆ เพิ่มเติมดังนี้

๑) การแต่งกายไปศาลให้ผู้ต้องขังสวมใส่เครื่องแต่งกายผู้ต้องขัง ซึ่งมีแถบสีแดงติดที่แขน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมได้ทราบ และจะได้เพิ่มความระมัดระวังในการควบคุมมากยิ่งขึ้น

๒) หากเจ้าหน้าที่ควบคุมพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องให้เครื่องพันธนาการ ให้ถือปฏิบัติตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ และจะใช้ตรวนหรือกุญแจเท้าก็ได้ โดยหากจะใช้ตรวนให้ใช้ขนาดที่ ๒ เป็นลำดับแรก แต่ทั้งนี้ ให้ผู้มีอำนาจในการสั่งคำนึงถึงกำหนดโทษที่ศาลได้พิพากษา รวมทั้งโครงสร้างทางกายภาพของสถานที่ (ศาล) ช่องทางเดินระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ต้องขังและญาติปะปนกันหรือไม่ หรือพฤติการณ์ของผู้ต้องขังรายนั้นขณะที่ควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประกอบการพิจารณาเลือกประเภทของเครื่องพันธนาการด้วย เมื่อใช้เครื่องพันธนาการแล้วให้ฝ่ายควบคุม หรือพัศดีผู้ได้รับมอบหมายทำการตรวจสอบสภาพเครื่องพันธนาการให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยมั่นคง

๓) การจัดเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ให้คัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่มีไหวพริบ มีความรับผิดชอบและสุภาพแข็งแรง มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ มีประสบการณ์ในการควบคุม มีความรู้เรื่องการใช้อาวุธ เครื่องมือสื่อสารเป็นอย่างดี จัดเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง พร้อมกำชับให้ควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญอย่างใกล้ชิด และในรถยนต์รับ – ส่ง ผู้ต้องขังไปศาลแต่ละคันจัดให้มีหัวหน้าผู้ควบคุม หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบสั่งการขณะปฏิบัติงาน

๔) กรณีมีผู้ต้องขังรายสำคัญหรือผู้ต้องขังมีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจไป – กลับศาล เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้รับผิดชอบต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ที่มีหน้าที่รับตัวไปศาล และแจ้งทางศาลทราบด้วยทุกครั้งตามแบบ ศ.๑ , ศ.๒

๕) กรณีระหว่างเดินทางไป – กลับศาล หากมีเหตุการณ์ทำให้รถยนต์หยุดชะงักหรือมีอุปสรรคในการเดินทาง เช่น มีอุบัติเหตุ หรือรถรับส่งผู้ต้องขังเสียไม่สามารถขับต่อไปได้ ให้ถือว่าเป็นเหตุการณ์ผิดปกติให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบรายงานผู้บังคับบัญชาทราบทันที และประสานของความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใกล้เคียงที่สุดเพื่ออำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัย

๒. การควบคุมเมื่อออกไปรับรักษาพยาบาลภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน

แนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังป่วยที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปรับการรักษาตัวภายนอกเรือนจำ กรมฯ ได้จัดทำคู่มือสำหรับการปฏิบัติงานไว้แล้ว หากผู้ต้องขังดังกล่าวเป็นผู้ต้องขังรายสำคัญการควบคุมจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังเป็นพิเศษ

๑) การคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม จะต้องเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ในการควบคุมผู้ต้องขังมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีพอสมควร

๒) ประสานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อรักษาความปลอดภัย ในการควบคุมขณะผู้ต้องขังพักรักษาตัวอยู่โรงพยาบาล

๓) ในการควบคุมผู้ต้องขังป่วยไปโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมมีอำนาจใช้กุญแจมือเป็นเครื่องพันธนาการได้ **เว้นแต่ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ต้องขังรายสำคัญใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง** เพื่อความปลอดภัยในการควบคุมแต่กรณีที่ผู้ต้องขังป่วยไม่สามารถเดินได้ จะไม่ใช้เครื่องพันธนาการใดๆ ก็ได้

๔) ระหว่างที่ควบคุมผู้ต้องขังอยู่โรงพยาบาลเจ้าหน้าที่ ผู้ควบคุมมีอำนาจใช้เครื่องพันธนาการ **เว้นแต่แพทย์เห็นว่าไม่เป็นการสมควรด้วยเหตุผลทางการแพทย์** ในกรณีเช่นนี้ ให้แพทย์มีคำสั่งไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๕) เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมต้องหมั่นตรวจสอบความมั่นคงแข็งแรงของเครื่องพันธนาการอยู่เสมอ

๓) การควบคุมผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ

ในการควบคุมผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ ให้ถือปฏิบัติตามคู่การควบคุมผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ ทีได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานไว้แล้ว ทั้งนี้ ให้เรือนจำที่จะย้ายจัดส่งข้อมูลเกี่ยวพฤติการณ์ของผู้ต้องขังรายสำคัญให้แก่เรือนจำฝ่ายรับตัวด้วย เพื่อจะได้เพิ่มความระมัดระวังหรือวางมาตรการในการควบคุมได้อย่างถูกต้อง

อ้างอิง

//คู่มือปฏิบัติงานสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำ

สำนักทัณฑวิทยา ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง

แผนผังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

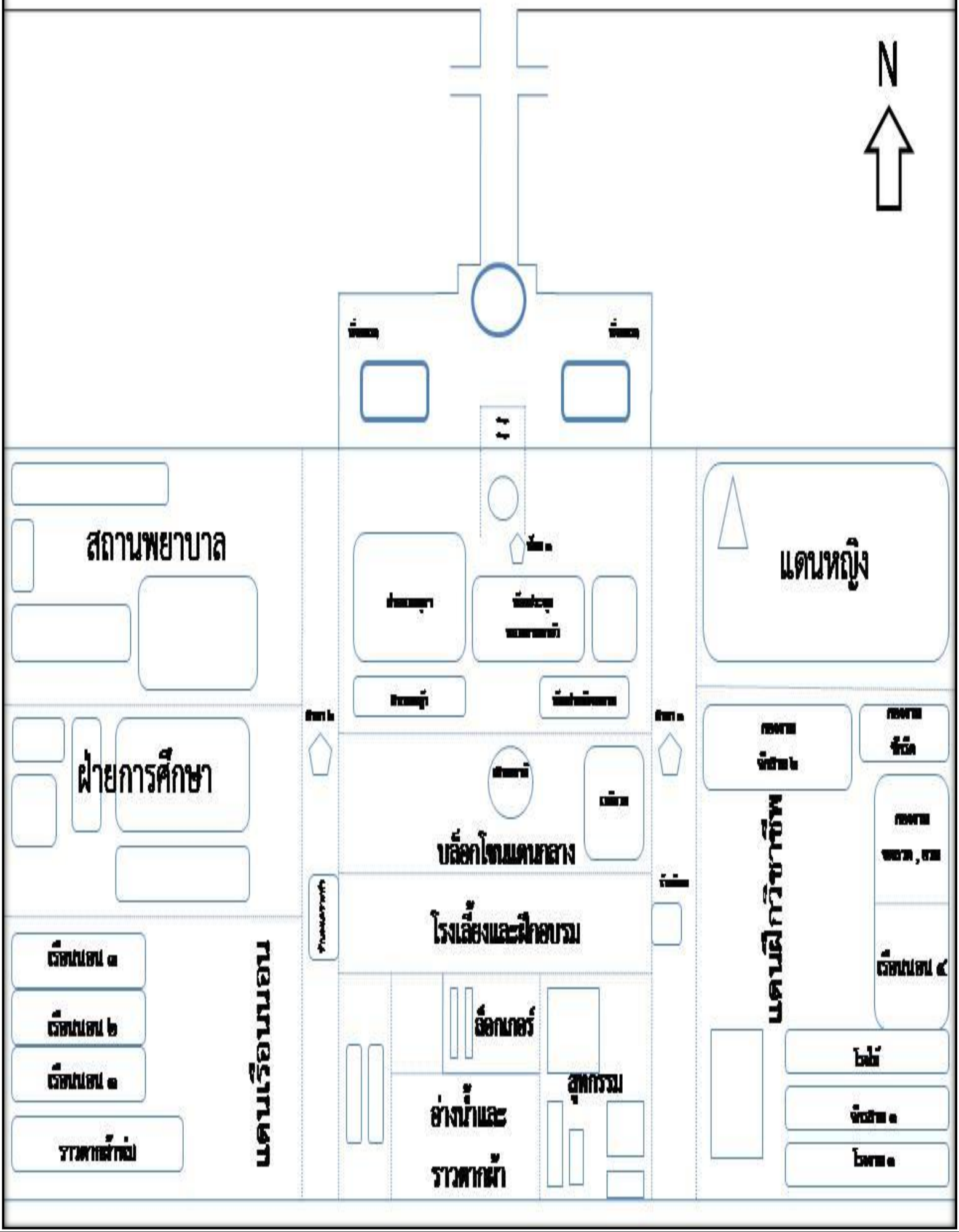

คณะผู้จัดทำ

นายมงคล จันทะจร
ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

นายดาวเรือง หงษา
ผู้อำนวยการส่วนควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

นายสุทัศน์ เสริมทรัพย์
หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขัง

นายเอกพงษ์ วรนาม
หัวหน้างานควบคุมผู้ต้องขัง

นายศิวนนท์ สุทธิศรี
หัวหน้างานรักษาการณ์

นายบุญญฤทธิ์ คำเรืองศรี
ธุรการส่วนควบคุม